ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 10ης Οκτωβρίου 1996 *

Στην υπόθεση C-78/95,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Bernardus Hendrikman,

Maria Feyen

και

Magenta Druck & Verlag GmbH,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 27, σημεία 1 και 2, και 29 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. C. Moitinho de Almeida, πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann, D. A. O. Edward, P. Jann (εισηγητή) και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Hendrikman και η Feyen, εκπροσωπούμενοι από τον W. Heemskerk, δικηγόρο Χάγης,

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Β. Κοντόλαιμο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και τη Σοφία Χαλά, ειδική επιστημονική συνεργάτιδα στην ειδική νομική υπηρεσία Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων του Υπουργείου Εξωτερικών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. van Nuffel, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις που ανέπτυξαν η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Pirrung, Ministerialrat στο ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης, η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Β. Κοντόλαιμο και τη Σ. Χαλά, και η Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον P. van Nuffel, κατά τη συνεδρίαση της 23ης Μαΐου 1996,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 4ης Ιουλίου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 10ης Μαρτίου 1995, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Μαρτίου 1995, το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του πρωτοκόλλου της 3ης Ιουνίου 1971 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 27, σημεία 1 και 2, και 29 της συμβάσεως αυτής (ΕΕ 1982, L 388, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24, στο εξής: Σύμβαση).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Hendrikman και της Feyen (στο εξής: ζεύγος Hendrikman) κατοίκων Χάγης, αφενός, και της γερμανικής εταιρίας Magenta Druck & Verlag GmbH (στο εξής: Magenta) που εδρεύει στο Krefeld, στη Γερμανία, αφετέρου. Η διαφορά αφορά την εκτέλεση στις Κάτω Χώρες μιας απόφασης που εξέδωσε στις 2 Απριλίου 1991 το Landgericht Krefeld και μιας Kostenfestsetzungsbeschluß (διάταξη καθορισμού των δικαστικών εξόδων) που εξέδωσε στις 12 Ιουλίου 1991 το Amtsgericht Nettetal (Γερμανία) κατά του ζεύγους Hendrikman. Οι δύο αυτές αποφάσεις τούς επιδόθηκαν στις 17 Σεπτεμβρίου 1991.

3 Με διάταξη της 14ης Ιανουαρίου 1992, ο προεδρεύων του Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage επέτρεψε την εκτέλεση των αποφάσεων αυτών στις

Κάτω Χώρες. Με την ανακοπή που άσκησε κατά της σχετικής αποφάσεως, το ζεύγος Hendrikman επικαλέστηκε το άρθρο 27, σημεία 1 και 2, της Συμβάσεως και υποστήριξε ότι ουδέποτε παρέλαβε τα εισαγωγικά έγγραφα της δίκης και δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων.

4 Κατά το άρθρο 27 της Συμβάσεως,

«Απόφαση δεν αναγνωρίζεται:

1. αν η αναγνώριση αντίκειται στη δημόσια τάξη του κράτους αναγνωρίσεως,

2. αν το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν έχει επιδοθεί στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο κανονικά και έγκαιρα ώστε να μπορεί να αμυνθεί,

3. αν η απόφαση είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που έχει εκδοθεί μεταξύ των ιδίων διαδίκων στο κράτος αναγνωρίσεως,

(...).»

5 Το ζεύγος Hendrikman υποστηρίζει ότι η ένδικη διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση των δύο αποφάσεων κινήθηκε από τη Magenta στη Γερμανία εν αγνοία τους. Αφορούσε μια παρτίδα επιστολόχαρτου που είχαν παραγγείλει

για λογαριασμό του ζεύγους Hendrikman δύο πρόσωπα χωρίς εξουσιοδότηση. Επίσης χωρίς εξουσιοδότηση, τα ίδια πρόσωπα ανέθεσαν σε δικηγόρους, επ' ονόματι του ζεύγους Hendrikman, να το εκπροσωπήσουν στη δίκη.

6 Με απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1994, το Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage κήρυξε αβάσιμη την ανακοπή. Έκρινε ότι κωλύεται από το άρθρο 29 της Συμβάσεως, κατά το οποίο «αποκλείεται η επί της ουσίας αναθεώρηση της αλλοδαπής αποφάσεως», να εκτιμήσει αν το γερμανικό δικαστήριο ορθώς έκρινε νόμιμη την εκπροσώπηση από τους εν λόγω δικηγόρους.

7 Το Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage έκρινε εξάλλου ότι το άρθρο 27, σημείο 1, έχει εφαρμογή μόνον εάν το δίκαιο της χώρας προελεύσεως δεν προβλέπει κανένα ένδικο βοήθημα υπέρ του διαδίκου που αγνοούσε την κατ' αυτού κινηθείσα διαδικασία και δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως ή αν ο διάδικος αυτός δεν μπορούσε πράγματι να ασκήσει τέτοιο ένδικο βοήθημα. Εν προκειμένω, βάσει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 579, παράγραφος 4, και 586 του Zivilprozeßordnung (γερμανικός κώδικας πολιτικής δικονομίας, στο εξής: ZPO), το ζεύγος Hendrikman είχε τη δυνατότητα να ασκήσει ανακοπή, λόγω ελλείψεως εκπροσωπήσεως, εντός ενός μήνα από την επίδοση της αποφάσεως. Το ζεύγος Hendrikman, όμως, δεν άσκησε το μέσο αυτό.

8 Τέλος, κατά το Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage, το ζεύγος Hendrikman δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως διότι δεν υφίσταται εν προκειμένω ερημοδικία.

9 Το ζεύγος Hendrikman άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden.

10 Το Hoge Raad ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 29 της Συμβάσεως των Βρυξελλών την έννοια ότι το δικαστήριο του κράτους αναγνωρίσεως οφείλει να αποστεί από οποιαδήποτε εξέταση του ζητήματος αν ο εναγόμενος εκπροσωπήθηκε νομίμως στη δίκη που διεξήχθη στο κράτος προελεύσεως, ακόμη και όταν το δικαστήριο του κράτους προελεύσεως δεν έχει αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού;

2) α) Έχει το άρθρο 27, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών την έννοια ότι εμποδίζει την αναγνώριση αποφάσεως που έχει εκδοθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, οσάκις ο εναγόμενος δεν έχει εκπροσωπηθεί νομίμως στη σχετική δίκη της οποίας δεν είχε λάβει γνώση, ακόμη και αν έλαβε αργότερα γνώση της εκδοθείσας αποφάσεως και δεν άσκησε κατ' αυτής κανένα από τα ένδικα μέσα που παρέχει το δικονομικό δίκαιο του κράτους προελεύσεως;

β) Έχει σημασία εν προκειμένω το ότι η προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί το ένδικο μέσο είναι ενός μήνα από την ημερομηνία κατά την οποία ο εναγόμενος έλαβε γνώση της εκδοθείσας αποφάσεως;

3) Έχει το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως των Βρυξελλών την έννοια ότι εφαρμόζεται ομοίως στην περίπτωση κατά την οποία δεν υφίσταται πράγματι ερημοδικία εναγομένου, πλην όμως το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο ή ισοδύναμο δικόγραφο δεν επιδόθηκε νομοτύπως και εγκαίρως στον εναγόμενο, ο οποίος και δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως στη δίκη;»

11 Πρέπει να σημειωθεί εκ προοιμίου ότι το αιτούν δικαστήριο δεν περιέγραψε με μεγάλη ακρίβεια τα πραγματικά περιστατικά που θεωρεί αποδεδειγμένα, οπότε οι απαντήσεις του Δικαστηρίου ισχύουν μόνον εάν συνέβησαν πράγματι τα περιστατικά όπως τα προβάλλουν οι αναιρεσείοντες.

12 Το Δικαστήριο θεωρεί σκόπιμο να αρχίσει με την εξέταση του τρίτου ερωτήματος.

Επί του τρίτου ερωτήματος

13 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατά τα ουσιώδη, εάν το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως έχει εφαρμογή στις αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά εναγομένου στον οποίο δεν επιδόθηκε νομοτύπως και εγκαίρως το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης και ο οποίος δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως στη δίκη, τη στιγμή που οι αποφάσεις αυτές δεν εκδόθηκαν ερήμην, διότι ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως παρέστη δικηγόρος ως εκπρόσωπος του εναγομένου.

14 Πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι βάσει του άρθρου 27, σημείο 2, το επιληφθέν δικαστήριο δεν μπορεί να αρνηθεί την αναγνώριση μιας αποφάσεως παρά μόνον αν συντρέχουν πλείονες προϋποθέσεις: το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης δεν επιδόθηκε κανονικά και εγκαίρως στον εναγόμενο, ο οποίος και ερημοδίκησε κατά την ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως δίκη. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο μόνον ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση.

15 Σημειωτέον εν συνεχεία ότι, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως αποσκοπεί στο να εξασφαλιστεί ότι μια απόφαση δεν αναγνωρίζεται ούτε εκτελείται βάσει της Συμβάσεως εάν δεν έχει παρασχεθεί στον εναγόμενο η δυνατότητα να αμυνθεί ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως (αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 1981, 166/80, Klomps, Συλλογή 1981, σ. 1593, σκέψη 9, και της 21ης Απριλίου 1993, C-172/91, Sonntag, Συλλογή 1993, σ. I-1963, σκέψη 38).

16 Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα δικαιώματα άμυνας δεν προσβάλλονται αν παρίσταται δικηγόρος για τον εναγόμενο έστω και χωρίς εντολή, διότι το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να παράσχει πίστη στις δηλώσεις του δικηγόρου μέχρις ότου αποδειχθεί ότι δεν υπάρχει τέτοια εντολή.

17 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

18 Πράγματι, ο εναγόμενος που αγνοεί την κατ' αυτού κινηθείσα ένδικη διαδικασία και για τον οποίο παρίσταται ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως δικηγόρος που δεν έχει λάβει εντολή βρίσκεται σε απόλυτη αδυναμία να αμυνθεί. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ως ερημοδικήσας κατά την έννοια του άρθρου 27, σημείο 2, ακόμη και αν η ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως δίκη είχε τον χαρακτήρα διαδικασίας κατ' αντιμωλίαν. Το δικαστήριο από το οποίο ζητείται η αναγνώριση της αποφάσεως οφείλει να ελέγξει εάν συντρέχουν οι εξαιρετικές αυτές περιστάσεις.

19 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, βάσει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 579, παράγραφος 4, και 586 του ZPO, το ζεύγος Hendrikman είχε τη δυνατότητα να ασκήσει ανακοπή λόγω ελλείψεως εκπροσωπήσεως, εντός ενός μήνα από την επίδοση των αποφάσεων.

20 Πράγματι, το ασκούν επιρροή για την άμυνα του εναγομένου χρονικό σημείο είναι το της καταθέσεως του εισαγωγικού της δίκης εγγράφου. Η δυνατότητα της κατόπιν ασκήσεως ενδίκου μέσου κατά της ερήμην αποφάσεως η οποία έχει ήδη καταστεί εκτελεστή δεν μπορεί να ισοδυναμεί με την πριν από την έκδοση της αποφάσεως προβολή αμυντικών ισχυρισμών (απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1992, C-123/91, Minalmet, Συλλογή 1992, σ. I-5661, σκέψη 19).

21 Επομένως, στο τρίτο ερώτημα αρμόζει η απάντηση ότι το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως εφαρμόζεται στις αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά εναγομένου στον οποίο δεν επιδόθηκε κανονικά και εγκαίρως το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο και ο οποίος δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως κατά τη δίκη, ενώ, λόγω του ότι παρέστη δικηγόρος ως εκπρόσωπος του εναγομένου ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως, οι αποφάσεις δεν εκδόθηκαν ερήμην.

Επί του πρώτου και του δευτέρου ερωτήματος

22 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο τρίτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο πρώτο.

23 Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, πρέπει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της ρήτρας της δημοσίας τάξεως που διατυπώνεται στο άρθρο 27, σημείο 1, της Συμβάσεως «πρέπει να γίνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις» (Έκθεση σχετικά με τη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΟΙ 1979, C 59, σ. 1, 44). Η εφαρμογή της ρήτρας αυτής αποκλείεται εν πάση περιπτώσει οσάκις το πρόβλημα που ανακύπτει πρέπει να επιλυθεί βάσει ειδικής διατάξεως, όπως είναι το άρθρο 27, σημείο 2 (βλ., σχετικά με το άρθρο 27, σημείο 3, την απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 1988, 145/86, Hoffmann, Συλλογή 1988, σ. 645, σκέψη 21).

24 Ενόψει των προεκτεθέντων παρέλκει η απάντηση και στο δεύτερο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

25 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική και η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 10ης Μαρτίου 1995 το Hoge Raad der Nederlanden, αποφαίνεται:

Το άρθρο 27, σημείο 2, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας, εφαρμόζεται στις αποφάσεις που εκδόθηκαν κατά εναγομένου στον οποίο δεν επιδόθηκε κανονικά και εγκαίρως το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο και ο οποίος δεν εκπροσωπήθηκε νομίμως κατά τη δίκη, ενώ, λόγω του ότι παρέστη δικηγόρος ως εκπρόσωπος του εναγομένου ενώπιον του δικαστηρίου προελεύσεως, οι αποφάσεις δεν εκδόθηκαν ερήμην.

Moitinho de Almeida Gulmann Edward

Jann Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο, στις 10 Οκτωβρίου 1996.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

J. C. Moitinho de Almeida